

<https://doi.org/10.70728/b.series.fil.v08.i09.020>

O‘ZBEK UDUM VA TUTUMLARIGA FATIK YONDASHUV

(Etnografik, sotsiologik va madaniyatshunoslik kompleks tahlili)

M.Xrojiddinova

Qo‘qon DU O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasi assistent o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu keng ko‘lamli ilmiy maqolada o‘zbek xalqining an‘anaviy udumlari, milliy marosimlari va sotsial tutumlari fatik muloqot hamda madaniyatshunoslik tamoyillari asosida atroflicha va chuqur tahlil etiladi. Etnografiya, sotsiologiya va madaniyatshunoslik fanlari tutashuvida olib borilgan ushbu tadqiqotda salomlashish, mehmonnavozlik, xashar, to‘y, ma‘raka, mahalla instituti va oilaviy marosimlarning ijtimoiy aloqalarni o‘rnatish, ushlab turish hamda jamiyat jipslashuvini ta‘minlashdagi fatik va semiotik funksiyalari batafsil ochib berilgan. Shuningdek, globallashtirish, urbanizatsiya va raqamlashtirish sharoitida milliy tutumlarning zamonaviy transformatsiyasi sotsiologik hamda struktural-funksional jihatdan baholangan. Tadqiqot yakunida ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: fatik muloqot, fatik yondashuv, o‘zbek udumlari, sotsial tutumlar, etnografiya, sotsiologiya, madaniyatshunoslik, ijtimoiy jipslashuv, mahalla instituti, transformatsiya, xashar, mehmonnavozlik, raqamli madaniyat.

A FACTUAL APPROACH TO CUSTOMS AND BEHAVIORAL NORMS IN UZBEKISTAN

(A comprehensive analysis based on ethnographic, sociological and cultural studies)

Abstract. This extensive scientific article comprehensively and deeply analyzes the traditional customs, national rituals, and social views of the Uzbek people from the perspective of phatic communication and cultural studies. Issledovanie, provedennoe na stike etnografii, sosiologii I kulturologii, detalno raskrivaet faticheskie I semioticheskie funktsii takix yavleniy, Kak privetstviya, gostepriimstvo, khashar, svadebnye I pominalnye obryady (Maraka), Institut dobrososedstva I semeynye ritualy, V kontexte ustanovleniya I podderjaniya sotsialnix svyazey I obespecheniya sotsialnoy splochnosti. In addition, the modern transformation of national views in the context of globalization, urbanization, and digitalization is considered from a sociological and structural-functional perspective. The work concludes with scientific conclusions and practical recommendations.

Keywords: phatic dialogue, phatic approach, Uzbek customs, social views, ethnography, sociology, cultural studies, social solidarity, Institute of good neighborliness, transformation, hashar, hospitality, digital culture.

ФАТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОБЫЧАЯМ И ПРАВИЛАМ ПОВЕДЕНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ

(Комплексный анализ на основе этнографических, социологических и культурологических исследований)

Аннотация. В данной масштабной научной статье представлен всесторонний и глубокий анализ традиционных обычаев, национальных обрядов и социальных установок узбекского народа с позиций фатической коммуникации и культурологии. Исследование, проведенное на стыке этнографии, социологии и культурологии, детально раскрывает фатические и семиотические функции таких явлений, как приветствия, гостеприимство, хашар, свадебные и поминальные обряды (марака), институт добрососедства и семейные ритуалы, в контексте установления и поддержания социальных связей и обеспечения социальной сплоченности. Кроме того, с социологической и структурно-функциональной точек зрения рассматривается современная трансформация национальных установок в условиях глобализации, урбанизации и цифровизации. В завершение работы представлены научные выводы и практические рекомендации.

Ключевые слова: фатическая коммуникация, фатический подход, обычаи узбеков, социальные установки, этнография, социология, культурология, социальная сплоченность, институт добрососедства, трансформация, хашар, гостеприимство, цифровая культура.

Kirish Mavzuning dolzarbligi. Har qanday millat va xalqning madaniy-ma'rifiy qiyofasi, ijtimoiy qadriyatlar tizimi hamda ma'naviy ustunlari asrlar davomida shakllanib kelgan udumlar, urf-odatlar va sotsial tutumlarda o'z ifodasini topadi. O'zbek xalqining boy va ko'p qirrali etnografik merosi nafaqat tarixiy-madaniy meros obyekt, balki jamiyat ichidagi munosabatlarni, insonlar o'rtasidagi o'zaro hurmat va hamjihatlikni tartibga soluvchi murakkab ijtimoiy-kommunikativ mexanizm hisoblanadi. Bugungi jadal globallashuv, axborotlashuv va urbanizatsiya davrida milliy udum va tutumlarning jamiyatdagi o'rni, ularning funksional o'zgarishlari va saqlanib qolayotgan ma'naviy mohiyatini ilmiy nuqtai nazardan tadqiq etish sotsiologiya, etnografiya va madaniyatshunoslik fanlari oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biridir.

Zamonaviy gumanitar fanlarda insonlar o'rtasidagi muloqot va amaliyotlarni tahlil qilishda turli nazariy yondashuvlardan foydalaniladi. Shulardan biri – fatik yondashuv (phatic communion) bo'lib, u muloqot va marosimlarning axborot uzatish funksiyasidan ko'ra, ijtimoiy aloqani o'rnatish, ushlab turish, jipslashuvni ta'minlash hamda guruh ichidagi birdamlikni mustahkamlash rolini birinchi o'ringa qo'yadi [1]. O'zbek jamiyatida kundalik salom-alikdan tortib, murakkab oilaviy va jamoaviy marosimlar (xashar, to'y, ma'raka, gap-gashtaklar)gacha bo'lgan tutumlar asosan fatik xarakterga ega. Ya'ni, ushbu tutumlarning asosiy maqsadi sof amaliy foyda yoki axborot almashinuvi emas, balki jamiyatning sotsial karkasini saqlab turish va insonlar o'rtasidagi ma'naviy-emotsional rishtalarni yangilab borishdir.

Bugungi kunda texnogen sivilizatsiya va individualizm unsurlarining kirib kelishi natijasida an'anaviy fatik tutumlarning shakli va mazmunida muayyan transformatsiyalar kuzatilmoqda. Ushbu transformatsiyalarning ijtimoiy oqibatlarini, ularning ijobiy va salbiy tomonlarini tizimli ravishda o'rganish milliy o'zlikni anglash va madaniy merosni saqlab qolish uchun favqulodda muhimdir.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari. Ushbu ilmiy maqolaning asosiy maqsadi – o'zbek xalqining an'anaviy etnografik udumlari va sotsial tutumlarini fatik muloqot nazariyasi, sotsiologik strukturalizm hamda madaniyatshunoslik tamoyillari asosida kompleks ilmiy tahlil qilishdan iborat. Belgilangan maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish nazarda tutilgan:

- Fatik yondashuvning etnografiya, sotsiologiya va madaniyatshunoslikdagi nazariy-metodologik va konseptual poydevorini yoritib berish;
- O'zbek milliy madaniyatidagi kunlik va mavsumiy tutumlarning (salomlashish, mehmonnavozlik, qo'shnichilik, mahalla hayoti) ijtimoiy munosabatlarni ushlab turishdagi fatik funksiyasini ochib berish;
- To'y, ma'raka va jamoaviy marosimlarning etnografik va sotsiologik tuzilishini fatik va semiotik nuqtai nazardan tahlil qilish;
- Globallashuv va raqamlashuv davrida fatik tutumlarning transformatsiyalashuvi, uning shakli va mazmuniy o'zgarishlarini baholash;
- Milliy qadriyatlarni saqlab qolish va jamiyat jipslashuvini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish.

Mavzuning o'rganilganlik darajasi.

Fatik kommunikatsiya va fatik yondashuv tushunchasi ilmiy muomalaga ilk bor taniqli antropolog va etnograf Bronislav Malinovskiy tomonidan kiritilgan [2]. B.Malinovskiy Trobriand orollari aholisining maishiy va marosimiy madaniyatini o'rganish jarayonida insonlar o'rtasidagi ko'plab muloqot va tutumlar sof axborot uzatishga emas, balki ijtimoiy aloqani o'rnatish va uni saqlab turishga ('phatic communion') yo'naltirilganini ko'rsatib berdi. Uning fikricha, fatik muloqot insonlardagi yolg'izlik va xavf hissiyotini yengish hamda jamoaviy birdamlikni his etishning asosiy vositasidir.

Keyinchalik ushbu konseptsiya ko'zga ko'ringan tilshunos va madaniyatshunos Roman Yakobson tomonidan rivojlantirildi [3]. R.Yakobson til va kommunikatsiyaning oltita asosiy funksiyasini ajratib ko'rsatar ekan, fatik funksiyani muloqot kanalini ochish, tekshirish va uni davom ettirish vositasi sifatida tarfladi. Madaniy antropologiya va sotsiologiyada fatik yondashuv faqat verbal (og'zaki) muloqot bilan cheklanmay, balki noverbal xatti-harakatlar, marosimlar, sovg'a ulashish, birga ovqatlanish kabi keng ko'lamli sotsial tutumlarni qamrab oldi.

O'zbek etnografiya va sotsiologiya maktabida udumlar va marosimlar mavzusi keng tadqiq etilgan. Xususan, K.Shoniyozov, I.Jabborov, O.Bo'riyev, A.Ashirov, H.Ismoilov kabi taniqli etnograf olimlar o'zbek xalqining oilaviy, maishiy va jamoaviy marosimlarining tarixiy-etnografik ildizlarini chuqur o'rganganlar [4]. Ularning asarlarida o'zbek udumlarining ma'naviy-axloqiy, tarbiyaviy va hamjihatlikni ta'minlash xususiyatlari batafsil yoritilgan.

Biroq, sotsiologiya va madaniyatshunoslik fanlarining zamonaviy metodologik apparati, xususan, fatik yondashuv hamda disko‘rs-tahlil prizmasi orqali o‘zbek udum va tutumlarini yaxlit tadqiq etish ishlari hali yetarlicha amalga oshirilmagan. Mavjud ilmiy ishlarning aksariyati ko‘proq etnografik tavsif xarakteriga ega bo‘lib, ularning ijtimoiy-kommunikativ va fatik strukturasi maxsus tadqiqot obyekti sifatida o‘rganishni talab etadi.

Ushbu tadqiqotda kompleks va interdistiplinar (fanlararo) metodologik yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini sotsiologik struktural-funksionalizm (T.Parsons, R.Merton), madaniy antropologiya (B.Malinovskiy) hamda kommunikatsiya nazariyasi (R.Yakobson) tashkil etadi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi xususiy ilmiy metodlar qo‘llanildi:

1. Tizimli-strukturaviy tahlil: O‘zbek udum va tutumlari yaxlit ijtimoiy tizim va madaniy matn sifatida ko‘rib chiqildi, ularning tarkibiy qismlari va ijtimoiy funksiyalari o‘rganildi;
2. Komparativ (solishtirma-tarixiy) metod: An‘anaviy udumlarning tarixiy ko‘rinishi bilan ularning zamonaviy jamiyatdagi transformatsiyalashgan shakllari o‘zaro qiyoslandi;
3. Etnografik kuzatuv va kontent-tahlil: Mahalla, to‘y va ma’raka marosimidagi real sotsial tutumlar hamda raqamli makondagi (messenjer va ijtimoiy tarmoqlardagi) fatik muloqot shakllari kuzatildi hamda tahlil qilindi;
4. Sotsiologik disko‘rs-tahlil: Muloqot va marosimlardagi ramziy harakatlar, iboralar va tutumlarning ijtimoiy ma’nolari ochib berildi.

O‘zbek udumlarida fatik muloqotning ijtimoiy va madaniy mexanizmlari. Sotsiologik nuqtai nazardan, har qanday barqaror jamiyat o‘zining ijtimoiy strukturasi saqlab qolish va guruhlaro nizolarning oldini olish uchun doimiy ramziy harakatlar va fatik muloqot mexanizmlariga tayanadi. Fatik muloqot – bu sof axborot uzatishni nazarda tutmaydigan, balki suhbatdoshlar o‘rtasidagi ijtimoiy masofani qisqartirish, do‘stona va xavfsiz muhitni yaratish hamda ijtimoiy maqomlarni tasdiqlashga yo‘naltirilgan tutumlar majmuasidir [5].

O‘zbek madaniyatida fatik mexanizmlar nihoyatda rivojlangan bo‘lib, ular kundalik turmushning barcha jabhalariga singib ketgan. Buni quyidagi asosiy tutumlarda ko‘rish mumkin:

A) Salomlashish va so‘rashuv odati (Verbal va noverbal fatika). O‘zbek jamiyatida salomlashish va hol-ahvol so‘rashish jarayoni o‘ziga xos murakkab va ritualizatsiyalashgan fatik tizimdir. Odatda, ko‘rishganda aytiladigan 'Assalomu alaykum!', 'Yaxshimisiz?', 'Omonmisiz?', 'Uydagilar, bollar tinchmi?', 'Ishlaringiz yaxshimi?' kabi savollar ketma-ketligi suhbatdoshdan real axborot olish uchun berilmaydi. Bu savollarga beriladigan 'Xudoga shukur', 'Tinchlik, rahmat' degan javoblar ham standart xarakterga ega. Ushbu muloqotning tub sotsiologik ma’nosi – suhbatdoshga bo‘lgan e’tibor, ehtirom va ijtimoiy daxldorlikni bildirishdir. Noverbal ravishda qo‘lini ko‘ksiga qo‘yish, engashib ta’zim qilish yoki qo‘l berib ko‘rishish ham fatik muloqotning ajralmas qismidir.

B) Mehmonnavozlik va dasturxon tutumi. O‘zbek etnografiyasida mehmon kutilmaganda kelgan taqdirda ham, uning oldiga zudlik bilan dasturxon yozilishi, non va choy qo‘yilishi shart bo‘lgan tutumdur. “Non – rizq-rozi, totuvlik belgisi” hisoblanadi. Mehmon bilan jiddiy mavzuda gaplashish yoki maqsadga o‘tishdan oldin albatta piyolaga choy uzatiladi va non sindiriladi. Bu

tutum – ma’lumot almashishdan oldin ijtimoiy xavfsizlik, ishonch va do‘stona muhitni yaratishning amaliy fatik usulidir [6].

V) Qo‘shnichilik va “Osh uzatish” tutumi. Mahallachilik madaniyatida qo‘shnilar o‘rtasida biror taom pishirilganda 'qo‘shni haqqi' deb bir liqopcha taom chiqarish odati mavjud. Bu tutum ham moddiy ta’minot emas, balki 'men seni unutmadim, sen bilan aloqadaman' degan ramziy fatik xabarni uzatish funksiyasini bajaradi.

To‘y va ma’raka marosimlarining etnografik hamda sotsiologik tahlili, O‘zbek xalqining ijtimoiy hayotida to‘y (nikoh to‘yi, sunnat to‘yi), ma’raka va xashar institutlari markaziy o‘rinni egallaydi. Ushbu jamoaviy tadbirlarni fatik va semiotik nuqtai nazardan tahlil qilish ularning jamiyat jipslashuvidagi ulkan rolini ko‘rsatadi.

To‘y marosimi – bu faqat ikki yoshning oila qurishi emas, balki ikki qabila, urug‘ yoki oilalar tarmog‘ining ijtimoiy ittifoqidir. To‘y davomidagi har bir tutum (fotiha toy, kelin navkar, kuyov navkar, kelin salom) o‘ziga xos fatik ma’noga ega. Masalan, kelin salom tutumida kelinning yangi xonadon a’zolariga va mahalla ahliga egilib salom berishi – yangi ijtimoiy guruhga qabul qilinish, ijtimoiy iyerarxiyani tan olish va guruh a’zolari bilan fatik aloqa o‘rnatishning ritual shaklidir [7].

Quyidagi jadvalda o‘zbek an’anaviy marosimlarining etnografik ko‘rinishi va ularning fatik-sotsiologik funksiyalari qiyosiy tahlil qilingan:

Marosim/Tutum	Etnografik ko‘rinishi va Ritual mazmuni	Fatik-sotsiologik funksiyasi
Hashar	Jamoaviy mehnat va ko‘maklashish	Mahalla hamjamiyatini jipslashtirish, ijtimoiy mas’uliyat va tenglikni namoyon etish
To‘yona va in‘om	Marosimlarda moddiy va ramziy yordam berish	O‘zaro majburiyat, qarz va doimiy munosabatlar zanjirini ushlab turish
Fotiha va Duogo‘ylik	Kattalar va jamoa tomonidan duo qilinishi	Ijtimoiy legitimlash (maqullash) ruhiy va ma’naviy himoyani ta’minlash
Oq oldi	Nikoh va kelin tushirish marosimlarida «Oq yirtar» yoki kelin tomondan berilgan rozilik ramzi sifatidagi oq matoni qabul qilish hamda kelinga oq libos/ro‘mol kiydirib xonadonga olib kelish.	Fatik: Kelinning yangi ijtimoiy maqomga (kelin/ro‘zg‘or egasi) o‘tganligini jamiyatga va oilaga uqtirish. Sotsiologik: Nikohning qonuniy va shar‘iy poydevorini oilalararo tan olinishi.
Gap-gashtaklar	Tengqurlar va do‘stlarning davriy yig‘inlari	Norasmiy sotsial nazorat, axborot va ma’naviy qo‘llab-quvatlash
Oq soldi	Sovchilik va unashtiruv (non sindirish) marosimi. Qiz tomon rozilik bergach, yigit tomoni qizning boshiga oq ro‘mol (yoki oq mato) tashlaydi, qarindoshlarga oq matolar, ro‘mollar ulashiladi.	Fatik (Muloqotiy): Jamiyat va mahallaga og‘zaki hamda vizual e’lon berish («qiz egalik bo‘ldi»). Sotsiologik: Ikki xonadon o‘rtasidagi ijtimoiy shartnoma va ahdlashuvning tasdiqlanishi.

Ko‘k kiydi	O‘zbeklarning an’anaviy motam marosimi. Azador ayollar (ayniqsa, vafot etgan kishining ayoli, qizi, kelini) motam alomati sifatida to‘q ko‘k (ba‘zan ko‘k-safsar) rangli ko‘ylak-ro‘mol kiyib, aza tutadi.	• Fatik: Atrofdagilarga xonadonda kulfat borligini bildirish va ortiqcha xursandchilikning oldini olish. • Sotsiologik: Aza egasining ijtimoiy maqomini ko‘rsatish, jamoaviy hamdardlik (konsolidatsiya) uyg‘otish.
-------------------	--	--

Hashar instituti o‘zbek etnografiyasida fatik hamjihatlikning eng yorqin namunasidir. Biron xonadonda uy qurilishi yoki jamoat joyini obodonlashtirishda mahalla ahlining ko‘ngilli ravishda yig‘ilishi va birgalikda mehnat qilishi nafaqat iqtisodiy yordam, balki 'biz bir jamoamiz' degan g‘oyani amalda tasdiqlashdir. Mehnat jarayonida va ovqatlanish paytidagi samimiy suhbatlar, hazil-mutoyibalar sotsial guruhdagi ruhiy zo‘riqlashlarni olib tashlaydi.

Mahalla va oilaviy tutularda ijtimoiy nazorat hamda legitimatsiyalash O‘zbek sotsiumida mahalla – bu oddiy hududiy birlik emas, balki o‘ziga xos ijtimoiy va ma’naviy ekosistemadir. Mahallada amal qiladigan tutulmar fatik muloqot orqali ijtimoiy nazorat va legitimatsiyalash funksiyasini bajaradi.

Mahalladoshlarning ko‘chada ko‘rishganda hol-ahvol so‘rashishi, yoshlarning kattalarga salom berishi, xonadonlardagi yaxshi-yomon kunlarda hozir bo‘lishi – bularning barchasi shaxsning mahalla hamjamiyatiga sodiqligini namoyon etadi. Agar biror shaxs ushbu fatik tutularni inkor etsa yoki ularga rioya qilmasa, u mahalla tomonidan 'oqibatli emas', 'o‘zidan ketgan' kabi sotsiologik baho oladi. Bu esa norasmiy ijtimoiy sanksiyalarning qo‘llanishiga va shaxsning ijtimoiy izolatsiyaga tushishiga olib kelishi mumkin.

Shuningdek, ma’raka va taziya marosimlari ham chuqur fatik-psixologik mazmunga ega. Musibat yetgan xonadonga kelib 'Bandachilik, sabr bering', 'Joyi jannatda bo‘lsin' deyish va fотиha qilish – og‘ir damda insonni yolg‘iz qoldirmaslik hamda jamoaviy ruhiy dalda berishning ritual vositasidir.

Zamonaviylashuv, urbanizatsiya va raqamli madaniyat sharoitida udumlarning XXI asrga kelib globallashuv, tezkor urbanizatsiya va raqamli texnologiyalarning ommalashuvi o‘zbek xalqining an’anaviy tutulmari va fatik muloqot usullariga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Madaniyatshunoslik va sotsiologik kuzatuvlar ushbu jarayonda quyidagi asosiy tendensiyalarni ajratib ko‘rsatadi:

1. Fatik muloqotning raqamlashtirilishi. Bugungi kunda an’anaviy salom-alik va hol-ahvol so‘rashuvlarning salmoqli qismi Telegram, WhatsApp, Instagram kabi messenjerlar va ijtimoiy tarmoqlarga ko‘chdi. Xususan, 'Juma muborak!', 'Hayit muborak!' degan vizual otkritkalar, duolar va qisqa matnlarni ommaviy ulashish tutumi paydo bo‘ldi [8]. Ushbu raqamli tutulmar an’anaviy fatik muloqotning zamonaviy ko‘rinishi bo‘lib, insonlarga masofadan turib ijtimoiy aloqani saqlab turish imkonini beradi. Biroq, ularning haddan tashqari avtomatlashuvi va shakliylashuvi samimiylik darajasini pasaytiradi.

2. Marosimlarning tijoratlashuvi va dabdababozlik. Shahar sharoitida to‘y va marosimlar ko‘pincha o‘zining dastlabki fatik va ma’naviy mohiyatidan uzoqlashib, ijtimoiy maqomni

ko‘z-ko‘z qilish (ostentatious consumption) va tijoriy tomoshaga aylanib bormoqda. To‘ylarda me‘yordan ortiq xarajatlar qilish, dabdabali shoularni tashkil etish marosimning jamiyatni birlashtirish funksiyasini zayiflatib, guruhlar o‘rtasida ijtimoiy tengsizlik hissini oshirmoqda.

3. Vaqt tejamkorligi va tutumlarning ixchamlashuvi. Zamonaviy shahar turmush tarzi insonlardan vaqtni me‘yorlashni talab etadi. Shu sababli, ilgari kunlab davom etgan to‘y va ma‘raka marosimlari, mehmondorchilik va so‘rashuv rituallari qisqardi. Masalan, salomlashishda uzoq hol-ahvol so‘rashish o‘rniga qisqa va ratsional iboralar qo‘llanilmoqda.

4. Individualizm va mahalla aloqalarining zaiflashuvi. Ko‘p qavatli uylarda va shahar muhitida an‘anaviy qo‘shnichilik va hashar tutumlari biroz zaiflashgani kuzatiladi. Insonlarning shaxsiy hudud (personal space)ga bo‘lgan ehtiyojining ortishi fatik muloqotning intensivligini kamaytirmoqda.

Xulosa .O‘zbek udum va tutumlariga fatik yondashuv asosida olib borilgan ushbu interdistiplinar tadqiqot quyidagi muhim ilmiy xulosalarga kelish imkonini beradi:

Birinchidan, o‘zbek xalqining udumlari va sotsial tutumlari shunchaki o‘tmishdan qolgan tasodifiy odatlar emas, balki jamiyatning ijtimoiy va ma‘naviy barqarorligini ta‘minlovchi, insonlar o‘rtasida doimiy hamjihatlik va o‘zaro ishonch muhitini yaratuvchi murakkab fatik-kommunikativ tizimdir.

Ikkinchidan, salom-alik, mehmonnavozlik, xashar, to‘y va ma‘raka marosimlaridagi fatik tutumlar shaxs va jamoa o‘rtasidagi ijtimoiy rishtalarni yangilab turadi, ijtimoiy nazoratni amalga oshiradi hamda milliy o‘zlikni anglash tuyg‘usini shakllantiradi.

Uchinchidan, globallashtirish va raqamlashtirish sharoitida tutumlarning transformatsiyalashuvi tabiiy jarayon bo‘lsada, uning salbiy oqibatlarini – dabdababozlik, shakliy yuzaki muloqot va ma‘naviy begonalarlashuvga qarshi chora-tadbirlarni ko‘rish talab etiladi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, quyidagi amaliy tavsiyalar ilgari suriladi:

- Milliy tutum va udumlarning ma‘naviy-falsafiy hamda fatik mohiyatini yoshlar o‘rtasida targ‘ib qilish, ularni asossiz dabdababozlik va sun‘iylikdan xoli holda saqlab qolish;
- Ta‘lim muassasalarida madaniyatshunoslik va etnografiya fanlari doirasida milliy tutumlarning ijtimoiy-kommunikativ funksiyalarini chuqurroq o‘rgatish;
- Mahalla institutlarida an‘anaviy fatik tutumlarni (hashar, mehmondo‘stlik, o‘zaro yordam) zamonaviy shahar sharoitiga moslashtirgan holda rivojlantirish;
- OAV va raqamli platformalarda milliy udumlarning asl insonparvarlik va hamjihatlik g‘oyalarini yorituvchi mediamahsulotlarni ko‘paytirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI .

1. Ashirov A. O‘zbek xalqining an‘anaviy e‘tiqodlari va marosimlari. – Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2014. – 160 b.
2. Jabborov I. O‘zbek xalqi etnografiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1994. – 320 b.
3. Bo‘riyev O. O‘zbek oilasi va oilaviy marosimlari. – Toshkent: Fan, 2008. – 184 b.
4. Ismoilov H. O‘zbek to‘ylari: an‘ana va zamonaviylik. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2010. – 128 b.

5. Shoniyozov K. O‘zbek xalqining shakllanish jarayoni. – Toshkent: Sharq, 2001. – 460 b.
6. Jakobson R. Linguistics and Poetics // Style in Language. – Cambridge: MIT Press, 1960. – P. 350-377.
7. Malinowski B. The Problem of Meaning in Primitive Languages // The Meaning of Meaning. – London: Kegan Paul, 1923. – P. 296-336.
8. Yakobson R. Izbrannie raboti. – Moskva: Progress, 1985. – 460 s.
9. Parsons T. The Social System. – New York: Free Press, 1951. – 575 p.
10. Goffman E. The Presentation of Self in Everyday Life. – New York: Doubleday, 1959. – 259 p.
11. Levi-Strauss C. Structural Anthropology. – New York: Basic Books, 1963. – 410 p.
12. Musurmonova A. Oila ma’naviyati – milliy g‘urur. – Toshkent: O‘qituvchi, 1999. – 200 b.
13. O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Tarix instituti nashrlari – [Internet manbasi]: <http://www.history.uz>
14. O‘zbekiston Etnografiya va Sotsiologiya ilmiy portalı – [Internet manbasi]: <http://www.ethnography.uz>